

Oulun yliopisto
Historian laitos

Tutkimuskertomus

Tornio, Kaakamo, Luukkaankangas

1984 (LK - 84)

Tornio, Kaakamo, Luukkaankangas (LK - 84)

Tilojen nimet ja omistajat:

Mäkilääkkölä, 20 ⁷	Mäkipohjanen, 17 ¹⁶
om. Helvi Isometsä	om. Taavi Snikkeri
Erkki Alalääkkölä	Kerttu Lahdenkauppi
Aune Karkiainen	
Eeva Kulju	Pohjanen, 17 ⁹
Urpo Alalääkkölä	om. Eero Pohjanen
Yrjö Alalääkkölä	Elli Herajärvi
Maija Alalääkkölä	Raili Herajärvi
	Pentti Pohjanen

Rantapohjanen, 17¹¹

om. Johan Snikkeri	Aarne Snikkeri
Tauno Snikkeri	Veikko Snikkeri
Eero Snikkeri	Timo Snikkeri
Elma Snikkeri	Eila Norvanto
Esko Snikkeri	

Peruskartta: 2541 06 Kyläjoki

Koordinaatit:

x= 7304.10	Rakenne	x= 7304.26	Rakenne
y= 518.88	n:o 5	y= 518.80	n:o 19
z= n.27		z= n.20	

Kiintopiste:

Löydöt:	n:ot 1 - 4
Alanumerot:	n:ot 1 - 32
Diat:	11219 - 11716

Tornion Kaakamon Luukkaankankaalle tehtiin Oulun yliopiston historian laitoksen toimesta ensimmäisen kerran käynti kesällä 1981 Valmarinniemen kirkonpaikantutkimusten yhteydessä. Maanomistajat olivat kiinnittäneet huomiota Luukkaankankaan harjun laella, rakassa, näkyviin kuoppiin ja painanteisiin sekä harjun luoteispuolella hiekkaisella tasangolla oleviin painumiin, joita he pitivät ihmisen tekeminä. Maanomistajilta saadun perimätiedon mukaan ajoittuivat muodostelmat tunnettua muistitietoa vanhemmiksi. Alue inventoitiin alustavasti, mutta jäänteiden vaikeaselkoisuuden vuoksi ja koska aluetta ei silloin uhannut

mikään ei asiaan paneuduttu lähemmin.

Luukkaankankaan alue tuli uudelleen esille kun TVL:n Lapin piiri teki tienpitoaineksen ottamissuunnitelman Luukkaankankaan alueelle (päivätty Rovaniemellä 7.3.1983). Koska aluetta uhkasi totaalinen hävittäminen ottivat maanomistajat uudelleen syksyn 1983 aikana yhteyttä Oulun yliopiston historian laitokseen tavoitteenaan saada alue tutkituksi ennen soranottoa. Alueelle tehtiin tämän johdosta uudelleen inventointi, jonka johdosta tultiin siihen tulokseen, että muodostelmat todella ovat ihmisen tekemiä (Pentti Koivusen inventointiselostus 31.10.1983). Laaditun raportin pohjalta Museovirasto rauhoitti Luukkaankankaan alueen syyskuuhun 1984 asti myöntäen Oulun yliopiston historian laitokselle tutkimusluvan alueelle.

Tutkimukset rahoitettiin seuraavasti: Oulun yliopisto myönsi opetuskaivausten harjoittelijoille n. 7900 mk. Historian laitos käytti n. 15.000 mk tuntipalkkio-, matka-, päiväraha- ym. kuluihin laitoksen henkilökunnalle ja sekalaisia menoja varten varattiin laitosmäärärahaa n. 4500 mk. Tornion kaupunki avusti tutkimuksia 10.000 mk:lla. Suurin avustus saatiin Rovaniemen työvoimapiiriltä 61.000 mk.

Varsinaiset tutkimukset alkoivat 6.8. ja päättyivät 31.8. Tutkimusten vastaavana johtajana toimi lehtori Pentti Koivunen. Kenttätöiden johto oli FM Markku Mäkivuotilla. FM Sirpa Kokko huolehti dokumentointikuvauksesta sekä tuntikirjanpidosta. Amanuenssi Tuula Auer huolehti dokumentointipiirtämisestä, löytödokumentaatiosta sekä näytteiden otosta. Palkkalaskenta hoidettiin Tornion kaupungin rahatoimiston ja Oulun yliopiston palkkatoimiston kautta. Tutkimus oli samalla opetuskaivaus ja mukana oli kaikkiaan 6 opiskelijaa, jotka avustivat työnjohtoja dokumentointitehtävissä. Rovaniemen työvoimapiirin avustuksella oli palkattu 10 kokopäiväistä ja 10 osa-aikaista nuorta Tornion kaupungista.

Luukkaankankaan harju sijaitsee noin 12 km itään Tornion kaupungista, lähemmin Kaakamojoen ylittävältä VT 21. sillalta n. 2,5 km luoteeseen (ks. peruskarttaote). Luukkaankangas on lähes pohjois - eteläsuuntainen. Sekametsää kasvava moreeniharjanne, jonka pohjoispäässä harjun laki on rakan peittävä. Harju viettää erittäin voimakkaasti itäreunaltaan kun taas länteen harju levittäytyy tasaisempaan soratasankona. Korkeimmillaan harju kohoaa yli 27 m merenpinnan yläpuolelle. Harjun pohjois-

päässä, jossa myös tutkimusalue sijaitsi oli muutamia vanhoja metsittyneitä sorakuoppia. Tutkimukset keskittyivät harjun pohjoispäähän sekä pohjoispään luoteispuolelle avautuvalle hiekkaiselle tasankoalueelle (ks. yleiskartta).

Maaston vaikeakulkuisuuden vuoksi ja tutkimusalueen laajuuden vuoksi tutkimusalue jaettiin kahteen kohteeseen, joista toisen muodosti harjun laella oleva rakka-alue ja toisen harjun länsiluoteisella puolella oleva tasankoalue. Harjun laelle vedettiin päälinja kompassin avulla pohjois-etelä suuntaan. Tasankoalueelle vedettiin oma päälinja, joka ei ollut sidoksissa ilmansuuntiin eikä karttakoordinaatistoon vaan sen suunnaksi valittiin sopiva aukko kohta maastossa. Tutkimusalueella oli tämän johdosta kaksi päälinjaa ja kaksi toisistaan riippumatonta koordinaattijärjestelmää (ks. yleiskartta). Korkeuskiintopisteenä käytettiin TVL:n korkeuskiintopistettä (ks. yleiskartta), josta saatiin eri kohteille suhteelliset kiintopisteet. TVL ei pystynyt kertomaan korkeuskiintopisteen arvoa. Tasokaivauskohteissa alue ruudutettiin 2 x 2 metrin ruutuihin päälinjakoordinaatiston mukaisesti. Kaikki esinemateriaali ja maanäytteet talletettiin joko ns. löytöinä (erittäin tarkat löytötiedot) tai ruudun ja kerroksen tarkkuudella (massalöydöt). Kaikki kaivettu maa-aines seulottiin.

TUTKIMUSALUEEN SYSTEMAATTINEN ESITTELY

Tutkimustuloksia ja rakenteita esiteltäessä on katsottu järkeväksi ryhmittää käsittely useamman ruudun tai yhden rakenteen käsittävänä kokonaisuudeksi, sillä pelkästään ruutuihin sitoutunut erittely ei anna mielekäästä kokonaiskuvaa. Käsittely jakaantuu tämän johdosta kolmeen alueeseen: I rakka ja sen rakenteet (n:ot 1 - 14), II koeajat (A, B ja C) sekä III tasangon tasokaivausalueet (n:ot 15 - 23). Numerointi on sama kuin yleiskartassa, lisäksi rakenteet on nimetty jo tutkimuksen yhteydessä käsittelyn ja dokumentaation helpottamiseksi.

I RAKKA

1. "Pohjolan Onni"

Löydöt: 1 - 3

Diat: 11318 - 11326

Ruudut: P 7, I-56; P 7, I-58

Kartat: -

Tutkimusaluetta haravoitaessa metallinetsimellä tavattiin Mäkilääkkölän ja Mäkipohjasen metsäpalstoja jakavalta metsälinjalta voimakas kaiku Luukkaankankaan harjun itärinteeltä. Turpeen alapuolelta tuli näkyviin tällä kohtaa erittäin hiilipiitoinen maa sekä palaneita kiviä. Löydettyyn kohtaan avattiin kaksi ruutua. Ruuduista poistettiin turve, jolloin itäisen ruudun P 7, I-58 alueelta tuli esiin nyrkinkokoisista kivistä muodostunut tasainen kiveys, joka jatkui n. 40 cm läntisen ruudun P 7, I-56 alueelle. Kiveystä puhdistettaessa todettiin, että kysymyksessä oli luontainen, mahdollisesti entinen rantakiveys. Läntisen ruudun keskiosassa erottui sitä vastoin alue, jossa oli runsaasti nokista maata ja palaneita kiviä. Alue puolitettiin mahdollisen liesirakenteen toteamiseksi. Osoittautui kuitenkin, että kivet eivät muodostaneet selvää rakennetta. Muodostelmaa voitiin pitää lähinnä nuotionpohjana. Rakenteen katsottiin mahdollisesti liittyvän läheiseen sorakuoppaan, kyseessä olisi siten soranottajien nuotiopaikka.

2., 3. ja 4. "Eteläiset painanteet"

Löydöt: -

Diat: 11327 - 11328

Ruudut: Pistein P 2, I-6 pohjoispuolella; Pistein P 6, I-3 pohjoispuolella; Pistein P 10, I-4 pohjoispuolella

Kartat: -

Kyseiset kolme rakennetta näkyivät selvinä sammaleen peittäminä pyöreinä kartiomaisina painanteina, n. 40 cm syvyisinä mitattuna kartion keskeltä. Rakenteet paljastettiin poistamalla sammalkerros kivien pinnalta, jolloin niiden kartiomainen rakenne tuli entistä selvemmin näkyviin. Painanne n:o 2 oli halkaisijaltaan n. 1 metrin, painanne n:o 3 noin 1,5 metriä ja painanne n:o 4 noin 2 metriä. Painanteet oli kasattu pääkokoisista kivistä niin, että niistä muodostui yhtenäinen tasainen kiveys. Kaikilla painanteilla oli jonkinasteinen vallimainen kehyskiveys, "paltto", jotka olivat rakenne 5:n palttoa huomattavasti vaatimattomampia.

Ajanpuutteen vuoksi rakenteita ei avattu enempää vaan tyydyttiin ainoastaan niiden dokumentointiin kuvauksella. Painanteen

n:o 4 keskellä kasvoi suuri halkaisijaltaan n. 40 cm paksu mänty, jonka johdosta rakenteita ei voi pitää aivan nuorina. Vrt. rakenteiden muotoa ja laatua rakenteisiin n:ot 7, 8 ja 12.

5. "Linjakuoppa"

Löydöt: 4 - 10

Diat: 11329 - 11348

Ruudut: P 16, I-0; P 16, I-2; P 16, I-4; P 18, I-0; P 18, I-2;
P 18, I-4

Kartat: n:o 2

Ennen tutkimista rakenne n:o 5 erottui selvänä n. 50 cm syvä-
nä ja halkaisijaltaan n. 2,5 metrin suuruisena sammaleen peittä-
mänä painanteena Mäkilääkkölän ja Mäkipohjasen palstoja jakavan
metsälinjan eteläpuolella. Rakenteen vaikuttaessa säilyneen var-
sin koskemattomana päätettiin se tutkia huolellisesti.

Kuopasta ja sen ympäriltä poistettiin 24 m² alueelta sammal-
ja turvekerros pois. Tämän jälkeen kuoppa puolitettiin P 18 lin-
jaa pitkin ja tutkimukset keskitettiin ensin pohjoispuoliskon
alueelle.

Rakenteessa erottui selvä päänkokoisen kehyspalton vyöhyke,
joka kiersi koko rakennetta, jolloin rakenteen keskelle jäi hal-
kaisijaltaan n. 1,5 - 2 metrin suuruinen kuopanne. Suurien val-
likivien alapuolella oli I humuskerros, lehtiä, maatuneita juuria,
eläviä juuria sekä hieman hiesua ja hiekkaa. Tämä oli muodostu-
nut rakenteen, paltteen ylimpien kivien alapuolelle, seuraavan
kivikerran väliin rakenteen rakentamisen jälkeen. Humuskerroksen
alapuolella oli yhtenäinen pienistä kivistä muodostunut kerros,
joka yhtenäisenä ulottui vallikivien alle, ja oli näkyvissä jo
sammaleen poiston jälkeen rakenteen keskustan kuopassa. Vaikutti
siltä, että kiveys oli ainakin osaksi ladottu tiivistämällä ra-
kan luontaista pikkukivikerrosta niin, että oli muodostunut tii-
vis yhtenäinen pohjakiveys. Tämän kivikerroksen alapuolella oli
II humuskerros, alkuperäinen luonnonhumus, joka yhtyi rakenteen
ulkopuolella vallikivien alaiseen humuskerrokseen. Tämän humus-
kerroksen alapuolella alkoi harjun luontainen moreenimaa.

Pohjoispuoliskossa oli tasaisessa pohjakiveyksessä ja osaksi
sen alapuolelle ulottuva n. 1 metrin halkaisijaltaan oleva hie-
kasta, sorasta, humuksesta sekä hiilenpalasista ja kivistä koos-
tunut 'patti'. Tämän 'patin' liittymistä rakenteeseen ei voitu

aivan tyydyttävästi selittää. Sen oletettiin kuitenkin liittyvän olennaisesti kuopan käyttötarkoitukseen, ja syntyneen sen yhteydessä.

Kuopan rakenne viittasi siihen, että sitä on käytetty säilytystilana, mahdollisena lihahautana. Tällöin tasaisen pohjakiveyksen päälle on ladottu joko lihat tai ruhot, jotka sitten on peitetty palttokivillä. Kuoppa on siten toiminut alkeellisena 'pakastearkkuna'. (Vrt. rakenteet 2, 3, 4, n:ot 7, 8, 12 ja 13)

6. "Pontikkakoju"

Löydöt: -

Diat: -

Ruutu: Piste P 51, I-6 ympärillä

Kartat: -

Rakenne n:o 6 oli tasainen kivistä ladottu koju, jota oli viimeksi kymmenen vuotta sitten paranneltu. Rakenteen ympäristössä ja päällä oli pahvia, laudanpätkiä jne. Ilmeisesti alueella oli esineistöstä päätellen harjoitettu pontikankeittoa tai vastaavaa toimintaa. Paikkaa olivat sitten myöhemmin pikkupojat pitäneet majana. Rakennetta ei tutkittu lähemmin.

7. "Pieni kuoppa"

Löydöt: -

Diat: -

Ruutu: Piste P 70, I-8 ympärillä

Kartat: -

Pieni halkaisijaltaan n. 1 metrin suuruinen sammaleen peittämä kraaterimainen painanne, jota ei tutkittu lähemmin. (Vrt. rakenteet n:ot 2, 3, 4, 5, 8, 12 ja 13)

8. "Keskonen"

Löydöt: -

Diat: 11354 - 11364

Ruutu: Piste P 83, I-2 ympärillä

Kartat: -

Rakenne erottui ennen tutkimuksia halkaisijaltaan n. 1,5 metrin suuruisena ja 30 cm syvänä kraaterimaisena painanteena rakas-

sa. Painanteen ympärillä rakka oli kauttaaltaan sammaleen peittävä. Sammalkerros ulottui myös rakenteen alueelle, kattaen kuoppaa ja sitä kiertävää matalaa vallia, palttoa.

Rakenne puolitettiin itä-länsisuunnassa ja sen eteläinen puolisko tutkittiin. Rakenteesta poistettiin kivikerta kerrallaan. Ensimmäisen kivikerran ja vallikivien poiston jälkeen vastaan tuli pienistä kivistä kasattu kerros. Kivien välissä oli hieman humusta. Pieniä kiviä oli selvästi käytetty tasoituskerroksen tekemiseen, koska kivikerros ulottui koko kuopan alueelle mutta ei sen ulkopuolelle. Tämän kivikerroksen poiston jälkeen vastaan tuli rakan luonnollinen moreenikerros.

Tämäkin kuoppa tulkittiin lihansäilytyskuopaksi, ja vastasi rakenteeltaan jäänteitä 2, 3, 4, 5, 7, 12 ja 13.

9. "Paulan kuoppa"

Löydöt: -

Diat: 11365 - 11378

Ruudut: P 70, I-6; P 70, I-8; P 72, I-6; P 72, I-8; P 74, I-6;
P 74, I-8

Kartat: -

Rakenne n:o 9 erottui ennen tutkimuksia noin 5 metriä pitkänä ja noin 2 metriä leveänä ja 80 cm syvänä painumana rakassa. Rakenteen tutkiminen aloitettiin puuston kaatamisella, jonka jälkeen rakenne puhdistettiin sammaleesta ja 'kuntasta'. Sammaleen ja 'kuntan' poiston jälkeen voitiin todeta, että kuopan noin 80 - 100 cm korkeat seinämät oli huolellisesti ladottu, kylmämuurattu. Seinämät kohosivat sisäpuolelta lähes pystysuorasti ylöspäin muodostaen selvästi havaittavan vallirakennelman, tämä oli selvimmin näkyvissä alarinteen, eli länsipuolella. Vallirakennelma oli etelä- ja pohjoispäästä matalampi muodostaen selvät 'kulkurampit' kuoppaan.

Sortumisvaaran vuoksi kuopan seinämiin ei koskettu vaan tutkittiin ainoastaan kuopan pohja. Sammaleen ja 'kuntan' alta paljastui puhdistuksen jälkeen tasainen nyrkinkokoisista ja pienemmistä kivistä ladottu pohja, jonka raot humus oli täyttänyt. Ladotun pikkukivikerroksen poiston jälkeen vastaan tuli ohut humuskerros, jonka alapuolella alkoi rakan luontainen moreenikerros, jossa oli runsaasti isoja kiviä. Kuopan keskelle kaivettiin 1 m² suuruinen tarkistuskaivanto lapionterän syvyyteen, jolla vakuuduttiin, että oli saavutettu rakenteen pohja. Periaatteeltaan

kuopan rakennustapa muistutti jo aiemmin tutkittuja kuoppia, poikkeuksena rakenteen koko ja kylmämuuratut seinämät.

Kuoppa tulkittiin mitä todennäköisimmin lihahaudaksi, jonka pohja oli erittäin huolellisesti ladottu pikkukivistä ja seinämät kylmämuurattu päänkokoisista ja isommista kivistä. Valli muodostui kivistä, joilla hauta oli peitetty sen täyttämisen jälkeen. Kulku hautaan oli tapahtunut eteläisen ja pohjoisen "rampin" kautta. (Vrt. rakenteet 10, 11 ja 14)

10. "Sirpan kuoppa"

Löydöt: -

Diat: 11379 - 11383

Ruudut: P 78, I-8; P 80, I-8; P 82, I-8

Kartat: -

"Sirpan kuoppa" oli huomattavasti epäselvemmin näkyvissä ennen tutkimuksia kuin esim. "Paulan kuoppa". Voitiin kuitenkin havaita, että rakassa oli n. 5 metriä pitkä ja vajaan 2 metriä leveä ja n. 60 cm syvä painanne, joka ei ollut kuitenkaan luonnon tekemä. Kuoppa jakaantui linjan P 80 kohdalta kahdeksi omaksi kuopakseen kylmämuuratun "väliseinän" kohdalta.

Rakenteessa ei ollut selviä kylmämuurattuja seiniä. Tutkittaessa kuopan keskustaa poistamalla rakenteen pohjalta isot kivet havaittiin, että kuopan seinämät olivat aikojen kuluessa pettäneet ja seinämäkivet olivat vierineet kuopan pohjalle. Isojen kivien poiston jälkeen tavattiin tämänkin kuopan pohjalta nyrkinkokoisista kivistä ladottu pohja, 'lattia', joka ei kuitenkaan ollut yhtä selvä kuin rakenteessa n:o 10. Koska vastaavaa kiveystä ei kuitenkaan löytynyt muualta rakan alueelta kuin kuoppien kohdalta yhtä tasaisena, päädyttiin siihen olettamukseen, että se täytyy olla ihmisen tekemä. Kuoppa tulkittiin vastaavanlaiseksi rakenteeksi kuin jäänteet n:ot 9, 11 ja 14, mutta tilapäiseksi tai kiireesti rakennetuksi.

11. "Leilan kuoppa"

Löydöt: -

Diat: 11384 - 11402

Ruudut: P 84, I-6; P 84, I-8; P 86, I-6; P 86, I-8; P 88, I-6;
P 88, I-8; P 90, I-6; P 90, I-8

Kartat: n:o 3

Luukkaankankaan kaikkein komein rakkakuoppa, joka ennen tutkimusten aloittamista erottui n. 3 metriä pitkänä ja n. 1 metrin levyisenä sekä n. 80 cm syvänä kuoppana rakassa, jonka keskellä kasvoi 15 - 20 metriä korkea kuusi.

Kuopan tutkiminen aloitettiin puuston poistamisella, jonka jälkeen kuoppa raivattiin risuista sekä poistettiin kiviä peittänyt sammal. Kuoppaa ympäröi selvä valli ja kuopan seinämät oli huolellisesti kylmämuurattu. Osa vallin kivistä oli vierinyt kuopan pohjalle, joiden poistamisen jälkeen paljastui "kellarin" pohja. Siinä oli havaittavissa pienistä kivistä muodostunut kerros, joka ei kuitenkaan ollut ladottu, kuten kuopassa 9. Samalla voitiin havaita, että kuopan seinämät olivat 1 metrin korkuiset. Pienten kivien poiston jälkeen kaivettiin lastoin humuskerros pois, ja maa seulottiin. Humuksen alta paljastui harjun sorapohja suurine kivineen. Pohjan tutkimista häyttäsi suuri kuusen kanto, jota ei useista yrityksistä huolimatta onnistuttu irrottamaan ilman, että kuopan itäinen kylmämuurattu seinämä olisi sortunut. Kuopan eteläpäähän kaivettiin 1 m² suuruinen ja n. 40 cm syvä tarkistuskaivanto, jolla varmistuttiin siitä, että oli saavutettu rakenteen pohja.

Tutkimuksissa kiinnitettiin erityisesti huomiota siihen, että kuoppa oli erittäin hyvin säilynyt. Kylmämuuratut seinämät olivat lähes pystysuorat kaartuen valliksi kuopan yläpuolelle. Kylmämuuraus oli tehty huolella eikä seinämät olleet rikkoontuneet edes puuston juurien aiheuttamasta paineesta huolimatta. Samoin kuopan pikkukivipohja tulkittiin lattiaksi. Kuoppa tulkittiin vastaavanlaiseksi säilytyskuopaksi, lihahaudaksi, kuin rakenteet n:ot 9, 10 ja 14.

12. "Toivomuslähde"

Löydöt: -

Diat: 11403 - 11411

Ruutu: P 100, I-3

Kartat: -

Ennen tutkimusten aloittamista rakenne erottui selvänä kraatterimaisena pyöreänsoikeana kuoppana, joka halkaisijaltaan oli n. 1,5 metriä ja syvyyttä kuopalla oli n. 30 cm.

Kuoppa puolitettiin itä-länsisuunnassa, jonka jälkeen pohjois-

puolinen puolisko puhdistettiin ja rakenteesta poistettiin kivet. Rakenne muodostui kauttaaltaan suurista päänkokoisista kivistä ilman selvää vallia. Kivien alta paljastui humuskerros, mutta muissa kuopissa tavattua tiheää pikkukiveystä ei rakenteessa ollut. Humus poistettiin ja seulottiin, jolloin voitiin havaita, että sen alapuolella alkoi harjun luontaiset moreenikerrostumat.

Kuopan eteläistä puoliskoa ei tutkittu koska katsottiin, että kuopan rakenne selvästi muistutti kuoppien n:ot 2, 3, 4, 5, 7, 8 ja 13 rakenteita.

13. "Joukon kuoppa"

Löydöt: -

Diat: 11412 - 11419

Ruutu: Piste P 120, I-0 ympärillä

Kartat: n:o 4

"Joukon kuoppa" erottui selvästi ennen tutkimuksia halkaisijaltaan n. 1,5 metrin suuruisena ja 20 - 30 syvänä kuopanteena, jossa oli selvästi ladottu 60 - 80 cm korkea seinämä kuopan eteläreunassa. Kuoppaa kiersi matala valli, mutta se ei erottunut selvästi ja on oletettavaa, että kuoppa ei ollut alkuperäisessä asussaan tutkimusten alkaessa. Kasattu eteläseinämä vaikutti huomattavasti nuoremmalta kuin itse kuoppa, ts. kuoppaa oli aivan ilmeisesti pengottu. Pohjoisreunalla valli oli osaksi yhteinen kuopan n:o 14 eteläseinämän kanssa.

Kuopan puhdistuksen jälkeen risuista ja sammaleesta sekä irtokivistä kuopan pohjalta, tuli vastaan erittäin selvä pienistä kivistä ladottu tasainen "lattiakiveys". Rakenne oli siten vastaava kuin muissakin tutkituissa kuopissa, jota todisti pikkukiveyksen poiston jälkeen sen alapuolelta tavattu humuskerros. Humuksen alapuolella alkoi sitten luontainen moreenimaa. Kuopan käyttötarkoitusta on ehkä pidettävä samana kuin muissakin rakka-kuopissa, mutta sitä on sekundäärisesti käytetty esim. ketunmetsästyksen "passipaikkana". (Vrt. rakenteet n:ot 2, 3, 4, 5, 7, 8 ja 12)

14. "Weken kuoppa"

Löydöt: -

Diat: 11420 - 11428

Ruutu: Piste P 123, I-0 ympärillä

Kartat: n:o 4

Kuoppa n:o 14 erottui yhtä selvästi kuin sen viereinen kuoppa n:o 13. Kuoppa oli palton vallin ympäröimä, n. 2 metriä pitkä ja 1 metrin leveä sekä 30 - 40 cm syvä painanne rakassa, jonka keskellä kasvoi pieni kuusi. Aivan ilmeisesti kuopan vallina olleita kiviä oli vieritetty tai vierinyt kuopan pohjalle.

Tutkimuksissa kuopan keskustasta poistettiin sinne vierineet isot kivet, jolloin kuopan muoto tuli esiin. Kivien alla oli runsaasti tummaa humusta ja pieniä kiviä. Kivet eivät muodostaneet selvää 'lattiaa' vaan pikemminkin tasoituskiveyksen. Tämän humuksen täyttämän kiveyksen poiston jälkeen vastaan tuli yhtenäinen pienten kivien muodostama taso, jonka alapuolella vasta alkoi harjun luontaiset kerrostumat. Periaatteellisesti kuopan rakenne ja siten myös sen käyttötarkoitus oli sama kuin kuopissa 9 - 11, mutta koko oli pienempi.

II KOEOJAT A, B ja C

Löydöt: -

Diat: 11429 - 11450

Ruudut: -

Kartat: -

Tasangolla jo ennen tutkimusten aloittamista näkyvien selvien rakenteiden lisäksi haluttiin varmistua siitä, että onko niiden väliin ja ulkopuolelle jäävältä alueelta löydettävissä kulttuuri-kerrosta. Tämän asian toteamiseksi päätettiin alueelle avata 3 koeojaa, jotka työn nopeuttamiseksi avattiin koneellisesti.

Koska päälinja oli vedetty maastolliseen aukkokohtaan kaivettiin sen viereen traktorikaivurilla tutkimusjohtajan valvonnassa 120 metriä pitkä koeoja A. Koeojien leveys oli n. 60 cm (kaivurin kauhan leveys). Koeojien syvyys oli n. 10 cm, ts. koneella poistettiin ainoastaan kunta- ja humuskerros. Koeojaa A vastaan kohtisuoraan avattiin sopivaan maastokohtaan koeoja B, joka leikkasi koeojan A $x=46, y=0$ kohdalla. Koeojan B pituus oli n. 100 m. Edelleen koeojaa A vastaan kohtisuoraan kaivettiin koeoja C, joka leikkasi koeojan A $x=96, y=0$ kohdalla. Koeojan C pituus oli 70 metriä.

Jo koeojia kaivettaessa voitiin todeta, että koeoja C osoit-
tautui täysin puhtaaksi, se ei missään kohtaa leikannut kulttuu-
rikerrosta. Asia vahvistui kun koeoja C oli puhdistettu ja tut-
kittu.

Koeoja A osoittautui puhtaaksi muutoin paitsi, että siinä ha-
vaittiin jo sitä kaivettaessa, mikä myöhemmin tuli puhdistukses-
sa selvemmin esiin, kolme häiriöaluetta. Ensimmäinen häiriöalue
tavattiin tien kohdalta, läheltä jäännettä n:o 21, jossa tuli
esiin pari palanutta kiveä. Toinen häiriöalue rajoittui koeojan
A alueella $x=20, y=0 - x=31, y=0$ väliselle alueelle. Alueella
avattiin myöhemmin 42 m^2 tasokaivausalue, 'A-ojan levennys'
(ks. kohteen n:o 19 selostus).

Kolmas häiriöalue todettiin koeojien A ja B risteysalueella,
jossa esiin tuli palaneita kiviä, joita ei tavattu muualta koe-
ojien alueelta. Alueelle avattiin myöhemmin 36 m^2 tasokaivaus-
alue, 'A:n ja B:n risteys' (ks. kohteen n:o 16 selostus). Koeoja
B:n koko pituudelta ei tavattu jälkiä ihmisen toiminnasta, lu-
kuunottamatta koeojien A ja B risteyskohtaa.

III TASANKO

15. "Suuri kuoppa"

Löydöt: -

Diat: 11451 - 11470

Ruudut: $x=60-68, y=2-12$

Kartat: n:o 5

Ennen turpeen poistoa alueella näkyi selvä n. 40 - 50 cm syvä
laakea painuma n. 2×4 metrin suuruisena. Kuopassa kasvoi koivu,
joka kaadettiin, samalla näreet ja katajapensaat poistettiin ja
alue ruudutettiin 2×2 metrin ruutuihin 8×10 metrin suuruiselta
alalta, jonka keskustaan painuma sijoittui. Alueelta poistettiin
turve ja koko alue kaivettiin I tasoon, jolloin kuoppa ja sen
ympärillä jo aikaisemmin näkynyt hiekkavalli tuli entistä selvem-
min esiin. Koko alue vaaittiin 20 cm verkolla, jonka tarkoituk-
sena oli saada mahdollisimman tarkat arvot myöhemmin tietokoneel-
la tehtävää projektiokarttaa varten.

Kuopan tutkiminen päätettiin suorittaa puolittamalla kuoppa.
Käytännössä tämä merkitsi sitä, että alettiin syventää lastoilla

kaivamalla 5 - 10 cm kerroksin ruutuja $x=62, y=10$; $x=62, y=8$; $x=62, y=6$. Tällöin kuopan oletettu reuna jäi ruutujen keskelle, mikä osoittautuikin oikeaksi päätelmäksi. Tätä menetelmää käyttäen voitiin jokaisessa tasossa seurata kuopan muodon muuttumista, sen ollessa voimakkaasti likaantunutta tummaa hiekkaa. Ruutujen alueelta poistettiin VIII kaivauskerrosta, jolloin IX tasossa vastaan tuli kaikkien syvennettyjen ruutujen alueella puhdas pohjahiekka.

Tarkastelemalla syntyneitä profiilia ja vertaamalla sitä kaivamisen aikana tehtyihin havaintoihin voitiin todeta, että kuoppa oli kaivettu hyvin suoraseinäiseksi. Kuopan leveys oli n. 2 metriä ja pituus n. 4 metriä. Kuopan täytti voimakkaasti likaantunut tumma hiekka ja kummastakin päästä kuoppaan vietti palaaneen hiekan ja hiilen sekainen maajuova. Likaantuneen hiekan alue täytti kuopan koko 4 metrin matkan n. 80 - 90 cm syvyyteen asti (kartta).

Lisäinformaation saamiseksi tehtiin n. 40 cm syvä ja 40 cm leveä kaivanto leikkaamaan vallia. Voitiin todeta, että valli oli todellinen, sillä vallin alla n. 1,5 metrin kaistaleella, ilmeisesti kuopasta luodun hiekan alle (vallin alle) oli jäänyt humuskerros, joka vallin ulkopuolella yhtyi ympäröivän alueen humukseen.

Kuopan rakenne osoittautui vaikeaselkoiseksi. Huolimatta huolellisesta kaivamisesta ja maan seulonnasta ei kuopasta tavattu esinelöytöjä, eikä myöskään palaneita kiviä. Olettamusta, että kuoppa olisi ollut pyyntikuoppa ei kuopan muodolla voinut perustella. Toinen syy joka oli pyyntikuoppateoriaa vastaan oli kuopan syvyys, vain 80 - 90 cm, sillä kaikki jänistä suuremmat eläimet pääsisivät kuopasta pois. Kolmanneksi kuopasta luotu hiekka oli jätetty valliksi kuopan ympärille. Tulokinnassa päädyttiinkin siihen, että kysymyksessä on ollut mitä todennäköisemmin sesonkiluonteinen asuinkuoppa tai nukkumakuoppa. (Vrt. kuopan n:o 18 selostukseen)

16. "A:n ja B:n risteys"

Löydöt: 11

Diat: 11471 - 11494

Ruudut: $\frac{1}{2}$ $x=44, y=0$; $x=44, y=2$; $x=44, y=4$; $x=44, y=6$;
 $x=46, y=-2$; $x=46, y=0$; $x=46, y=2$; $x=46, y=4$;

$x=48, y=-2; x=48, y=0; x=48, y=2; x=48, y=4$

Kartat: n:o 6

Koeojia A ja B kaivettaessa havaittiin niiden risteysalueella palaneita kiviä, joita ei ole tavattu samassa määrin muualta koeojien alueelta. Tästä syystä avattiin koeojien A ja B risteysalueelle 36 m^2 tasokaivausalue.

Alueelta poistettiin ruudutuksen ja pintavaaituksen jälkeen turve- ja humuskerros. Turpeen alta paljastui lisää palaneita kiviä, ja hiekka oli ruutujen $x=44, y=0 - 6; x=46, y=0 - 4$ sekä $x=48, y=0 - 4$ alueella harmahtavaa noen värjäämää; myös pääosa palaneista kivistä löytyi tältä alueelta. Huolellisesta kaivamisesta huolimatta alueelta ei pystytty havaitsemaan jäänteitä liedestä. Noen värjäämä hiekka oli myös tasaisesti levinneenä alueella, eikä se osoittanut että alueella olisi ollut mahdollinen rakennus. Alueelta ei tavattu myöskään merkkejä paalunsijoista.

Alue tulkittiin keittokivivyöhykkeeksi, jota todistivat kuumuudessa lohjenneet kivet, jotka eivät olleet nokisia. Alueella ei ollut myöskään mainittavassa määrin hiiltä, joka olisi osoittanut mahdollisen lieden sijaintipaikan.

17. "Pentin kuoppa"

Löydöt: -

Diat: 11495 - 11498

Ruutu: $x=38, y=8$

Kartat: -

Pisteen $x=38, y=8$ pohjoispuolella havaittiin maastossa halkaisijaltaan 1 metrin suuruinen ja n. 40 cm syvä kuoppa. Kuopan kohdalle avattiin yksi ruutu, jolla kuoppa puolitettiin. Ruutu kaivettiin 5 cm kerroksin, ja n. 80 cm syvyydessä saavutettiin puhtaan hiekan raja. Kuopassa erottui selvästi turpeen alla ohut hiilikerros, jonka alapuolella alkoi hiilen värjäämä hiekan alue, paksuimmillaan n. 20 cm, ja tämän kerroksen alapuolella oli n. 10 cm sekoittuneen hiekan alue. Kuoppa oli loivaseinäinen lähes pyöreäpohjainen rakenne. Kuopasta ei tehty löytöjä. Sen tarkoitus pääteltiin mahdolliseksi säilytyskuopaksi. (Vrt. rakenteet 21 - 22)

18. "Merjan kuoppa"

Löydöt: 12 - 14

Diat: 11499 - 11535

Ruudut: $\frac{1}{2}$ x=29, y=10; x=29, y=12 - 16; $\frac{1}{2}$ x=29, y=17; $\frac{1}{2}$ x=31, y=10; x=31, y=12 - 16; $\frac{1}{2}$ x=31, y=17; $\frac{1}{2}$ x=33, y=10; x=33, y=12 - 16; $\frac{1}{2}$ x=33, y=17

Kartat: n:o 7 ja 8

Rakenne n:o 18 erottui maastossa selvänä noin 2 metriä pitkänä, 1 metrin leveänä ja n. 50 cm syvänä painumana. Kohteen alueelle avattiin 48 m^2 tasokaivausalue niin, että kuopanne sijoitui alueen keskelle ruutujen x=31, y=15 ja x=31, y=13 alueelle. Alueelta poistettiin turve muutoin paitsi, että kuoppaa jätettiin leikkaamaan 60 cm leveä profiilipenger poikkisuuntaan kuopan keskikohdalle.

Turpeen ja humuksen poiston jälkeen voitiin havaita, että kuopan muoto tuli erittäin selvästi esiin ja jo aikaisemmin näkyneet valli erottui nyt erittäin selvästi. Aluetta tutkittiin aluksi tasokaivausmenetelmällä poistamalla 5 cm kaivauskerroksia las-toilla ja seulomalla kaivettu maa. Tämän tutkimuksen tuloksena voitiin huomata, että kuoppaa täytti humuksen alapuolella n. 10 cm paksuinen selvästi likaantunut hiekka, likamaa. Kuoppaa kiertävä valli oli lähes joka kohdastaan puhdasta hiekkää. Vallin leveys oli 75 ja 100 cm välillä ja sen paksuus vaihteli 5 - 10 cm välillä. Vallin ulkopuolella hiekka oli noen ja hiilen värjäämää. Kaivettaessa aluetta edelleen tasoissa alaspäin tuli vallin alta tämän jälkeen vastaan voimakkaasti noen ja hiilen värjäämä kerros, jonka paksuus vaihteli 5 - 10 cm välillä. Tämän kerroksen alapuolella alkoi puhdas pohjamaa, joka tuli tässä tasossa vastaan myös muualla avatulla alueella paitsi itse kuopanteessa.

Kuopan rajojen tultua selvästi näkyviin, lukuunottamatta kaakkoisnurkkaa, josta vietti kielekkeenomainen tumman likamaan värjäämä alue kohti kuopan keskustaa. Tutkimusta jatkettiin kaivamalla profiilipenkereen kummallakin puolella, seuraten kuopan likamaarajaa. Kuopan pohja saavutettiin n. 60 - 65 cm syvyydessä, jolloin alkoi puhdas pohjahiekka.

Kuoppaa kiertävän vallin pitkiltä sivuilta tavattiin vallin ulkoreunalta hiiltyneitä puun jäännöksiä, jotka olivat selvästi nähtävissä varsinkin itäreunalla. Puiden leikkauskuviot näkyivät lisäksi selvästi profiilipenkereessä.

Kuopan rakenteesta voitiin päätellä seuraavaa: Puhtaaseen hiekkaan oli kaivettu n. 2 metriä pitkä ja 1 metrin levyinen sekä 60 - 70 cm syvä kuoppa. Kuopasta tullut hiekka oli luotu valliksi kuopan ympärille, jota osoitti vallin alapuolella oleva tasainen likamaakerros, joka vallin ulkopuolella yhtyi ympäröivään likamaahan. Ilmeisesti joko vallin tukemisesta tai mahdollisesta seinärakennelmasta oli jäänyt jäljelle hiiltyneet puut, hiilikerrokset, jotka näkyivät molemmilla vallin pitkillä sivuilla. Kaakkoiskulmasta kuoppaan viettänyt likamaajuova katsoittiin syntyneen siitä, että kuoppaan oli virrannut sadevettä. Kuoppa tulkittiin vastaavanlaiseksi sesonkiasumukseksi kuin kuopan n:o 15 rakenne. Mahdollinen kulkuaukko oli koillispuolella.

19. "A-ojan levennys"

Löydöt: 15

Diat: 11536 - 11565

Ruudut: $x=20, y=2$; $x=22, y=2 - 6$; $x=24, y=2 - 6$;
 $x=26, y=2 - 6$; $x=28, y=2 - 4$; $\frac{1}{2} x=30, y=2 - 4$

Kartat: -

Koneella kaivetussa koeojassa A tuli sen profiilissa näkyviin välillä $x=20, y=0 - x=30, y=0$ selvä häiriöalue, joka erottui selvänä noen värjäämänä likamaana. Profiilien puhdistuksen jälkeen voitiin havaita likamaan sijoittuvan ainoastaan eteläiseen profiiliin, koeojan pohjoislaidan profiilin ollessa lähes puhtaan. Rakenteen selvittämiseksi koeojan A tälle kohdalle avattiin 42 m^2 tasokaivausalue.

Alue tutkittiin poistamalla turve ja sen alainen humuskerros koko alueelta, jonka jälkeen alue tutkittiin tasokaivausmenetelmällä poistamalla 5 cm kaivauskerroksia aina IV tasoon asti, jolloin noen, palaneen hiekan ja hiilen värjäämä hiekka oli hävinnyt, ja oli saavutettu puhtaan hiekan raja, pohjamaa. Profiili-leikkauksen saamiseksi kaivettiin ruudut $x=18 - 31, y=2$ sekä $x=26 - 31, y=6 - 8$ ensin pohjaan, ja vasta sen jälkeen muut ruudut.

Alueelle hahmottui selvä lähes ympyränmuotoinen noen ja palaneen hiekan sekä hiilen värjäämä kulttuurikerros, jonka halkaisija oli keskimäärin 2 - 2,5 metriä, ja jonka keskipiste sijoitui lähelle paalua $x=26, y=2$. Tämän paalun kohdalta maa vietti loivasti joka taholle, josta syystä reuna-alueille oli sadeveden

huuhtomana kertynyt voimakas hiilen ja noen värjäämä vyöhyke. Alueella oli siellä täällä tummia hiilen värjäämiä kohti sekä murskaksi palaneita kivikeskittymiä, jotka eivät kuitenkaan muodostaneet liesikiveyksiä. Selvimmillään rakenne eroittui III tassa.

Rakenteen luonne pääteltiin mahdolliseksi kevytrakenteisen majan tai kodanpohjaksi, joka oli ollut lähes pyöreä halkaisijaltaan n. 2 - 2,5 metriä ja jonka keskikohta sijoittui paalun $x=26$, $y=2$ kohdalle. Paalunsijoja tai varsinaisia liesikiveyksiä ei alueella ollut.

20. "Ilen kuoppa"

Löydöt: 16 - 18

Diat: 11566 - 11582

Ruudut: $\frac{1}{2} x=17$, $y=24$; $\frac{1}{4} x=17$, $y=20$; $x=18$, $y=24$; $\frac{1}{2} x=18$, $y=20$

Kartat: n:o 9

Rakenne n:o 20 näkyi maastossa halkaisijaltaan 2 metrin suuruisena ja n. 50 cm syvänä lähes pyöreänä kuoppana, jota ympäröi matala valli. Alueelle avattiin 9 m^2 tasokaivausalue niin, että kuoppa sijoittui ruudutuksen keskelle. Alue tutkittiin kaivamalla turpeen ja humuksen poiston jälkeen kaksi 10 cm kaivauskerrosta, jonka jälkeen kuopan muodon kuroutuessa selvästi näkyviin jatkettiin kaivamista ainoastaan kuopan rajoja seuraamalla.

Kuopan täytti voimakkaasti hiilen sekainen hiekka, ja kuopan pohjalla oli muutamia palamattomia kiviä. Ruutujen reunoihin syntyneissä profiileissa näkyi selvä palokerros noin 10 cm syvyydellä mitattuna turpeen alatasosta. Hiilikerroksen alapuolella oli juoksettuneen hiekan kerros. Palokerros näkyi selvästi kaikissa profiileissa.

Pohjaan kaivettuna kuoppa muodostui lähes pyöreäpohjaiseksi noin 95 - 100 cm syväksi. Kuopan rakenne tulkittiin mahdolliseksi yöpymäkuopaksi. Profiileissa näkyneet palokerros, joka osin vietti kuoppaan tulkittiin mahdolliseksi hiiltyneen puukehikön jäänteeksi. Löydöt kuopasta olivat kaksi epämääräistä rautaesineen katkelmaa, jotka eivät kuitenkaan auttaneet rakenteen selvittämisessä. (Vrt. rakenteet 15 ja 18)

21. "Kaksoiskuoppa"

Löydöt: 19 - 25

Diat: 11583 - 11643

Ruudut: $x=0, y=0 - -8$; $x=2, y=-8$; $\frac{1}{2} x=4, y=-1$; $\frac{3}{4} x=4, y=-2$

Kartat: n:o 10

Alueella erottui maastossa kaksi kuoppaa, joista suurempi kuoppa näkyi maastossa halkaisijaltaan 2 metrin suuruisena ja 40 - 50 cm syvänä painumana. Tästä kuopasta n. 3 metriä luoteeseen oli toinen n. 30 cm syvä ja halkaisijaltaan metrin suuruisen kuoppa. Muodostelman selvittämiseksi alueelle avattiin 45 m² tasokaivausalue. Metallinilmaisimella löytyi kuoppien välistä rautaesineen katkelma.

Alueelta poistettiin turve ja humus, jonka alapuolella tuli näkyviin lähes koko alueella lievästi hiilen ja noen värjäämä kerros. Kuoppien kohdalla maa oli voimakkaasti hiilen värjäämä. Isomman kuopan rakenne tutkittiin puolittamalla kuoppa kaivamalla ruudun $x=2, y=-2$ alue 10 cm kerroksin lastoilla, jolloin voitiin seurata kuopan reunan muuttumista eri tasoilla. Kuopan pohja saavutettiin n. 95 - 100 cm syvyydeltä, jolloin vastaan tuli puhdas pohjahiekka. Profiilin piirtämisen jälkeen tutkittiin kuopan toinen puolisko vastaavalla menetelmällä. Kuopan rakenteesta voitiin päätellä, että se oli noin 100 cm syvä lähes nelikulmaiseksi kaivettu ja sitä täytti hiilen ja noen värjäämä hiekka. Kuopan nelikulmaisuus näkyi selvästi eri kaivaustasoissa sekä kuviona kulttuurimaan ja pohjahiekan rajalla. Kuopan käyttötarkoitusta ei täysin yksiselitteisesti pystytty toteamaan, mutta kysymyksessä on lähinnä säilytyskuoppa tai kellaria muistuttava kuoppa.

Pienempi, edellisestä luoteeseen sijainnut kuoppa oli myös hiilen ja noen värjäämän hiekan täyttämä. Sen tutkiminen tehtiin vastaavalla menetelmällä kuin suuremman kuopan rakenteen selvittäminen. Kuopan halkaisija oli 1 metri ja syvyyttä kuopalla oli 55 - 60 cm. Kuoppa oli patamainen lievästi pohjaa kohti suipeneva. Kuopan käyttötarkoituksen tulkittiin olleen sama kuin isomassa kuopassa rakenteellisesta erostaan huolimatta. Aivan ilmeisesti pienempi kuoppa oli myös suurempaa kuoppaa nuorempi.

Alueelta tavattiin lisäksi pieni kiveys ruudusta $x=0, y=-4$. Kiveyksessä oli sekä palaneita että palamattomia kiviä. Selvää liettä tai vastaavaa rakennetta ei tavattu. Kiveys tulkittiin pikku kuopasta heitetyksi kuoppaa tehtäessä. Kiveyksen lisäksi alueella oli vielä pieni halkaisijaltaan noin metrin suuruisen

ja 20 cm syvä likamaakuoppa, joka rajoittui edellä mainittuun kiveykseen sen itäpuolella. Kuoppa tulkittiin likamaan täyttämäksi jätekuopaksi.

Alueella muutoin tavattu likamaa, joka ulottui koko avatulle alueelle antoi aiheen olettaa, että alue oli ollut intensiivisessä käytössä pitkän aikaa. (Vrt. rakenteet 17 ja 22)

22. "Markun montut"

Löydöt: 26 (ja 27)

Diat: 11644 - 11673

Ruudut: $\frac{1}{2}$ x=-10, y=-17,20; $\frac{1}{2}$ x=-8, y=-17,20; $\frac{1}{2}$ x=-6, y=-17,20;
 $\frac{1}{2}$ x=-4, y=-17, 20

Kartat: -

Rakenne näkyi maastossa kahtena rinnakkaisena kuoppana, joiden halkaisijat olivat 2 metriä ja 1 metrin, syvyyttä kuopilla oli 30 cm. Kuoppia jakoi kapea kannas. Kuoppien etelälaidalla kasvoi suuri läpimitaltaan 30 cm paksu kuusi. Koska kuusta ei haluttu kaataa päädyttiin kuoppien tutkimiseksi ratkaisuun, jossa kuoppien keskeltä vedettiin 8 metriä pitkä ja metriä leveä koeoja.

Turpeiden ja humuksen alta paljastui, että kuoppien kohdalla maa oli noen ja hiilen värjäämä ja hiekassa näkyi useita tummia sekoittuneen maan keskittymiä läikkinä. Koeojaa tutkittiin aluksi kaivamalla viisi 10 cm kerrosta lastoilla koko koeojan pituudelta. Kuudennessa tasossa kuopat, jotka aiemmin olivat selvästi erottuneet kannaksella toisistaan, yhtyivät tässä tasossa. Tämän jälkeen päädyttiin tutkimaan ainoastaan kuopan aluetta, joka näkyi n. 2 metrin mittaisena likamaa-alueena muutoin puhtaassa hiekassa. Kuopan aluetta syvennettiin vielä 40 cm, jolloin vastaan tuli suuria kiviä ja kulttuurimaa loppui. Kysymyksessä oli luontainen kiveys, joka voitiin todeta sillä, että koeojan itäpäähän kaivettiin 1 x 1 metrin tarkistuskaivanto. Täällä tuli vastaan samanlainen kiveys, joka jatkui vielä toisen kivikerran poiston jälkeen.

Kuoppien tai kuopan luonteesta ei tutkimusten yhteydessä voitu antaa mitään yksiselitteistä ratkaisua. Kannaksen voitiin ainoastaan katsoa syntyneen kuusen juurien kohotettua hiekkaa. Rakenne onkin nähtävä yhtenä kuoppana, ja oletettavien käyttötarkoitusten sille lienee sama kuin rakenteissa n:ot 17 ja 21. Rakenteista 21 ja 22 luoteeseen n. 20 metriä oli jyrkkä pudotus n. 4 - 5

metriä. Alla oli suo, muinainen rantapenkki, joka olisi sopinut "venevalkamaksi".

23. "Kodanpohja"

Löydöt: -

Diat: 11674 - 11689

Ruudut: -

Kartat: -

Luukkaankankaan harjun pohjoispäässä erottui maastossa selvä tasainen hieman keskustaa kohti viettävä halkaisijaltaan noin 6 - 7 metrin alue, joka ulkoisilta ominaisuuksiltaan ja maastollisen sijaintinsa puolesta vaikutti mahdolliselta kodanpohjalta. Alueelta poistettiin turve ja humuskerros 52 m^2 alueelta, jonka alta paljastui tasainen kiveys, mutta ei kulttuurikerrosta. Kiveys puhdistettiin ja voitiin todeta, että kysymyksessä oli muinainen rantakiveys. Asia tarkistettiin avaamalla alueen itälaidalle 1 metrin levyinen tarkistuskoeoja, josta tavatut kerrostumat vahvistivat olettamuksen rantakiveyksestä oikeaksi.

Tutkimuksissa saatu anti keskittyi kahteen asiaan. Ensimmäinen oli rakka-alue, jossa tutkittiin ennen tutkimattomia muinaisjäännöstyyppisiä, rakkakuoppia. Ne voitiin tutkimuksissa osoittaa selvästi ihmisen tekemiseksi. Niitä oli kahta tyyppiä, pyöreitä (n:ot 2, 3, 4, 5, 7, 8, 12 ja 13) ja soikeita (n:ot 9, 10, 11 ja 14). Todennäköisin käyttötarkoitus niillä on ollut toimia lihahautoina, joihin on säilötty 'pakastearkun' periaatteella lihaa, esim. hylkeitä (rakenteet n:ot 2 - 14). Tutkimukset tasankoalueella muodostivat toisen kohteen. Tasangolla tavatut jäänteet voitiin jakaa lisäksi kahteen ryhmään; sesonkiasuinpaikkaita leiriasuinpaikkajäänteisiin, joita ovat selvät asuin- ja nukkumakuopat, mahdollinen kodanpohja sekä keittokivialue (rakenteet 15, 16, 18 ja 19). Läheisesti näihin jäänteisiin liittyvät säilytyskuopat, 'kellarit' muodostivat toisen tasangolla tutkitun muinaisjäänneryhmän (rakenteet n:ot 17, 20, 21 ja 22). Ajoitavien esinelöytöjen puutteesta huolimatta on jäänteet maannousuteorian perusteella katsottava ajoittuvan rautakaudelle. Ajoitus-kysymykseen saadaan kenties vahvistus radiohiiliajoitusten valmistuttua.

Kaikkiaan Luukkaankankaan alueella tutkittiin pohjaan 372 m^2 .

Koeojia avattiin kaikkiaan 290 metriä. Diakuvia otettiin 570 kpl ja esineiden luettelointikuvia otettiin 27 kpl. MV-kuvia otettiin yhteensä 291 kpl. Karttoja on tällä hetkellä puhtaaksi piirrettynä 10 kpl.

Tutkimuskertomusta kirjoitettaessa ei alueella ole vielä käynnistynyt soranotto. Oletettavaa kuitenkin on, että alue tulee ennemmin tai myöhemmin soranottoalueeksi. Tilanteen ollessa tältä osin avoin ei jäänteitä peitetty tai entisöity tutkimusten päättyessä. Mikäli alue suojellaan, tullaan alue ennallistamaan ensi kesän aikana. Mikäli aluetta ei suojella, ei jälkitöiden tekeminen ole mielekäästä, koska jäänteet tulevat häviämään soranotossa.

Tutkimuksissa talteenotettu vähäinen esineistö on konservoituna Oulun yliopiston historian laitoksella arkeologian laboratoriossa Oulussa, jossa myös alueelta otetut näytteet ovat säilytteillä. Konservoinnista on vastannut amanuenssi Tuula Auer. Esineluetteloinnista, kuvamateriaalin käsittelystä ja muusta dokumentoinnista on vastannut FM Markku Mäki vuoti. Karttojen puhtaaksi piirtämisestä ovat vastanneet FM Markku Mäki vuoti ja kartanpiirtäjä Irene Ryyppö. Dokumentointimateriaali on säilytteillä Oulun yliopiston historian laitoksen arkeologian laboratoriossa.

Oulussa 23. huhtikuuta 1985

Pentti Koivunen
arkeologian lehtori

Markku Mäki vuoti
tutkimusassistentti

Liitteet LK - 84 tutkimuskertomukseen

Kartta: 0 Peruskarttaote

1 Yleiskartta

2 Rakenne n:o 5, profiili

3 Rakenne n:o 11, rakennekartta

4 Rakenteet n:ot 13 - 14, rakennekartta

5 Rakenne n:o 15 profiili

6 Rakenne n:o 16, tasokartta

7 Rakenne n:o 18, tasokartta

8 Rakenne n:o 18, profiili

9 Rakenne n:o 20, tasokartta

10 Rakenne n:o 21, tasokartta

Löytöluettelo

Mustavalkokuvat 49 kpl

Nak = +40° 517 Nak = -6° 518 Ristijärvenoja 24° 25' -22m 20s 520 Nak = +39°

artoitus 1 : 10 000 v. 1970 Alpo Huomo (A B D), A. Luukkonen (A C), S. Kuusisto (C), M. Pohjala (C) MAANMITTAUS-TALITUKSEN KARTTAPAINO HELSINKI 1974

Maalöydöt 1 - 32, jotka on

Oulun yliopiston historian lai-

toksen toimesta talteenotettu

rautakautisen asuinpaikkatut-

kimuksen (?) yhteydessä 1984

Tornion Kaakamon kylän Luuk-

kaankankaalta.

Ks. Tornio, Kaakamo Luukkaan-

kangas tutkimuskertomus vuo-

delta 1984, siihen liittyvät

kartat ja kuvat Oulun yliopis-

ton historian laitoksella. Luet-

telointityön on valvonut tut-

kimuksen johtaja lehtori Pentti

Koivunen. Esineet on liitetty

kokoelmiin päänume-

röillä

1. Hioin (?), 230 x 75 x 55 mm. Rakenne n:o 1.

(30.8.84) Diat: 11690, 11691, 11706, 11707, 11713,

11714.

2. Palamaton nivelen katkelma.

3. 3 palanutta liesikiven kappaletta.

Löydöt 2 - 3 rakenteesta n:o 1 (16.8.84) Diat:

11690, 11691, 11706, 11707.

4. Jauhinkivi, juoksija (?), 250 x 95 x 40 mm.

5. Hioin (?), 320 x 70 x 30 mm.

Tornio,	6. Hioin (?), 110 x 65 x 20 mm.	
Kaakamo,		
Luukkaankangas	7. Hioin (?), 100 x 50 x 50 mm.	
	8. Kvartsin kappale.	
	Löydöt 4 - 8 rakenteesta n:o 5 (14.8.84) Diat:	
	11690 - 11693, 11704 - 11711, 11715, 11716.	
	9. Mahdollinen hioin, 90 x 45 x 20 mm.	
	10. 2 kvartsin kappaletta.	
	Löydöt 9 - 10 rakenteesta n:o 5 (16.8.84) Diat:	
	11694, 11695, 11702, 11703.	
	11. Hiilinäyte. Rakenne n:o 16. Tarkka sijainti x=23,10, y=2,57. Latta 148. (30.8.84)	
	12. 3 keitto- tai liesikiveä. Rakenne n:o 16. (30.8.84) Diat: 11694, 11695, 11702, 11703, 11712.	
	13. Mahdollinen hioin. Rakenne n:o 18. Ruudusta x=33, y=11. I kerros. (21.8.84) Diat: 11696, 11701.	
	14. Hiilinäyte. Rakenne n:o 18. Tarkka sijainti x=43,10, y=11,60. Latta 147. (21.8.84)	
	15. Hiilinäyte. Rakenne n:o 18. Tarkka sijainti x=33,80, y=13,00, Latta 144. (28.8.84)	
	16. Hiilinäyte. Rakenne n:o 19. Tarkka sijainti x=23,10, y=2,57. Latta 148. (30.8.84)	

17. Metalliesineen katkelma. Löytö n:o 4. Rakenne n:o 20. Tarkka sijainti x=19,10, y=23,40. Latta	Tornio, Kaakamo,
197. II kerros, värjäytynyt hiekka. (27.8.84) Diat: 11696, 11701.	Luukkaankangas
18. Rautanaulan katkelma. Rakenne n:o 20. Ruudusta x=18, y=22. Seulasta. (24.8.84) Diat: 11696, 11701.	
19. Hiilinäyte. Rakenne n:o 20. Tarkka sijainti x=18, y=24. Latta 185. (20.9.84)	
20. 3 käsiteltyä kvartsin kappaletta.	
21. Palanut kiven kappale. Löydöt 20 - 21 rakenteesta n:o 21. Ruutu x=2, y=-2. I kerros. (9.8.84) Diat: 11696, 11701.	
22. Pallonivel, (luuta).	
23. 2 hiiltynyttä puunpalasta.	
24. Käsitelty kvartsin kappale. Löydöt 21 - 24 rakenteesta n:o 21. Ruutu x=2, y=-2. IV kerros. (13.8.84) Diat: 11696, 11701.	
25. Hiilinäyte. Rakenne n:o 21. Tarkka sijainti x=0, y=-6, täytemaasta. (22.8.84)	
26. Hiilinäyte. Rakenne n:o 21. Tarkka sijainti x=2, y=-4, III kerros. (13.8.84)	

Tornio, Kaakamo, Luukkaankangas 27. Lyyranmuotoisen tulusraudan puolikas. Löytö n:o 3. Rakenne n:o 22. Tarkka sijainti $x=-6,20$, $y=-17,20$, VI kerros värjäytynyt hiekka. Latta 183. (21.8.84) Diat: 11697 - 11700.

28. Rautainen ruodollinen haarukka. Löytö n:o 1, metallinilmaisinelöytö. Tarkka sijainti $x=-1,45$, $y=-17,20$. Turpeen alta, hiilipitoisen maan yläpinta. Latta 125. (20.8.84) Diat: 11697 - 11700.

29. Rautainen eväskiisan (?) hela. Löytö n:o 2, metallinilmaisinelöytö. Tarkka sijainti $x=30,70$, $y=-2,70$. Turpeen alta, hiilipitoisen maan yläpinta. Latta 129. (20.8.84) Diat: 11697 - 11700.

30. Tuchikahvainen puukko ns. pekanpääläinen. Metallinilmaisinelöytö. Tarkka sijainti $p=105$, $i=-7$. Turpeen alta 7 cm syvyydestä. (24.8.84) Diat: 11697 - 11700.

31. Jäähokki. Metallinilmaisinelöytö. Tarkka sijainti $p=79,50$, $i=11,20$. Turpeen alta 8 cm syvyydestä. (24.8.84) Diat: 11697 - 11700.

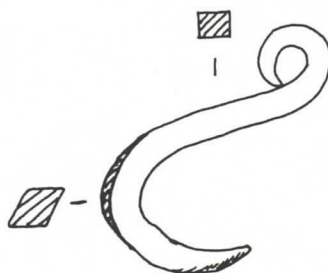
32. Rautainen lehmänkellon (?) reunakappale. Metallinilmaisinelöytö. Tarkka sijainti $x=-1,20$, $y=-3,45$. Turpeen alta, hiilensekaisesta pintamaasta. (22.8.84) Diat: 11697 - 11700.

n:o 17

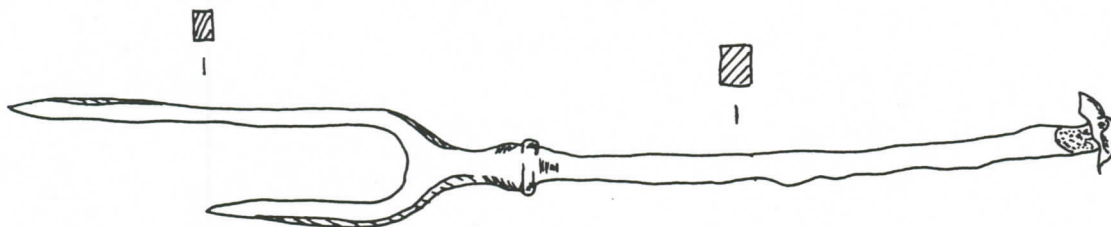
n:o 18

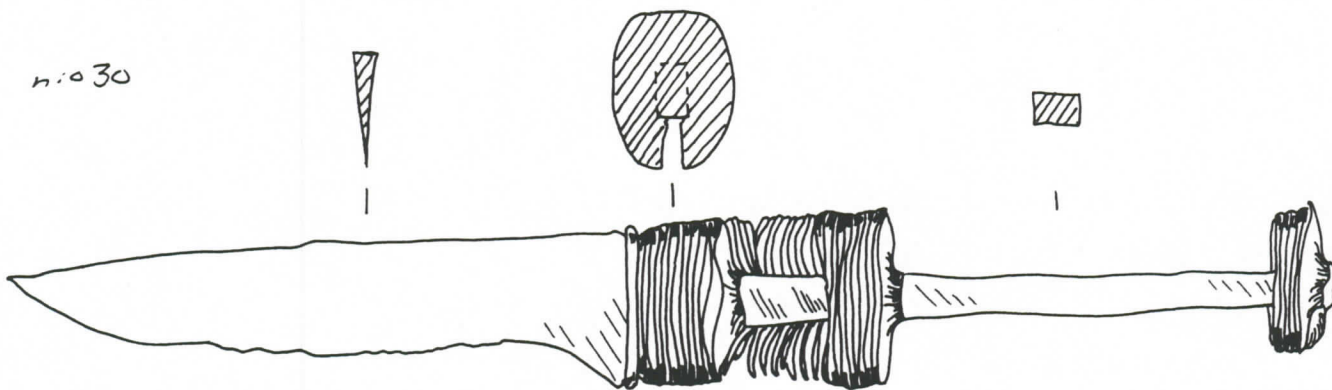
n:o 27

n:o 28

n:o 30

Helsingissä 5.4.1986

Pentti Koivunen
Oulun yliopisto
Historian laitos

AJOITUSTULOKSIA

No	Näyte	Ikä (B.P.)
Hel-2186	Luukkaankangas LK-84 (1)	350 ± 110
Hel-2187	" LK-84 (2)	170 ± 100
Hel-2188	" LK-84 (3)	1500 ± 100
Hel-2189	Pikkutaivaankangas PP-84 (4)	290 ± 100

Tulos on ilmoitettu vuosina vuodesta 1950 (AD) lukien ja perustuu ^{14}C :n puoliintumisaikaan 5568 vuotta. Epätarkkuuteen, $\pm 1\sigma$, sisältyvät näytteen mittauksesta ja tarpeellisista vertailumittauksista aiheutuvat statistiset virheet.

Högne Jungner
Högne Jungner